

DŮVODY POLSKÉ REPUBLIKY PRO VYJEDNÁNÍ VÝJIMKY Z APLIKACE LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV EU

DANUTA KOCHOVÁ

Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, Slezská univerzita v Opavě,
Česká republika

Abstract in original language

Ve svém článku se zabývám důvody, které vedly Polskou republiku k vyjednání výjimky z aplikace Listiny základních práv EU. Polská republika jako silně věřící katolický stát je proti interrupci a registrovanému partnerství osob stejného pohlaví. Toto jsou dva nejsilnější důvody, které vedly Polsko pro vyjednání této výjimky.

Key words in original language

Evropská unie; interrupce; Lisabonská smlouva; Listina základních práv Evropské unie; Polská republika; registrované partnerství osob stejného pohlaví.

Abstract

In my article is concerned with the reasons which led the Republic of Poland to negotiate exception from the application of the Charter of Fundamental Rights of the European Union. Republic of Poland is highly religious catholic state, is against abortion and registered partnership of same-sex. These are two strongest reasons, which led the Republic of Poland to negotiate the exception.

Key words

European Union; abortion; The Charter of Fundamental Rights of the European Union; Treaty of Lisbon; Republic of Poland; registered partnership of same-sex.

Listina základních práv EU byla původně přijata jako nezávazný dokument na summitu EU v Nice 7. prosince 2000. V okamžiku, kdy Lisabonská smlouva vejde v platnost, Listina základních práv EU se stane závaznou, na základě odkazu, pro členské státy Evropské unie. Tři členské státy Evropské unie si vyjednaly výjimku z aplikace této Listiny, konkrétně to jsou Česká republika, Spojené království Velké Británie a Severního Irska a rovněž Polská republika. V tomto článku se zaměřím na důvody Polské republiky, které vedly k vyjednání výjimky z aplikace této Listiny.

Polská republika je silně křesťanským státem, k římskokatolické církvi se hlásí kolem 37 milionů občanů Polské republiky, což je 96 % veškeré populace tohoto státu. V dobách komunismu církev bojovala proti polskému komunistickému režimu. Víra katolíků v Polské republice byla ještě povzbuzena v roce 1978, když se Polák Karol Wojtyła stal papežem Janem

Pavlem II. Když v roce 1989 v zemích střední Evropy došlo k úpadku komunismu, církev v Polsku, která byla doposud utlačována, získala plnou svobodu. Vznikly různé křesťanské politické strany jako třeba Liga polských rodin, která reprezentuje radikální verzi polského nacionalistického křesťanského konzervatismu. Tato strana je zcela proti interrupcím a svazkům osob stejného pohlaví, je rovněž všeobecně znám odmítavý postoj této strany k Evropské unii. Silně náboženským médiem je rovněž rozhlasová stanice Radio Maryja. Toto médium je často kritizováno pro své antisemitistické, xenofobní či homofobní myšlení.

V Listině základních práv EU jsou obsaženy aktuální regulace týkající se základních lidských práv člověka. Je to rozsáhlý dokument, má 54 článků, skládá se ze 7 kapitol a začíná preambulí. Na prvním místě, článek 1 první kapitoly Listiny, se zabývá lidskou důstojností, která musí být respektována a chráněna. Dále Listina v první kapitole zakazuje eugenické praktiky, využívání lidského těla, reprodukční klonování lidských bytostí či chrání právo na život. Velice důležitým článkem této kapitoly je článek 2 odst. 2, který zní: Nikdo nesmí být odsouzen k trestu smrti ani popraven.

V druhé kapitole nazvané Svobody jsou obsaženy např. úcta k soukromému a rodinnému životu, právo na manželství a rodinný život, svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání či právo na vzdělání.

Třetí kapitola Rovnost zakazuje diskriminaci, dále obsahuje rovnost mužů a žen, práva starších osob, práva dítěte, integrace postižených osob.

Kapitola čtvrtá Solidarita zahrnuje práva pracovníků na podnikové informace a konzultace, ochranu před neoprávněným propouštěním, řádné pracovní podmínky, ochranu mladistvých pracovníků, sociální zabezpečení a sociální pomoc.

V kapitole páté nazvané Občanství je obsaženo: právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu, právo na uspokojivé správní řízení, právo na přístup k dokumentům Evropského parlamentu, Rady EU a Evropské komise, petiční právo, svoboda pohybu a pobytu.

Kapitola šestá Spravedlnost zahrnuje právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces, presumpci nevinu a právo na obhajobu, legalitu a přiměřenost potrestání či zásadu ne bis in idem.

V poslední sedmé kapitole jsou obsažena Obecná ustanovení upravující výklad a použití Listiny.

Některé články této Listiny budily, dle názorů některých právníků v Polské republice, pochybnosti. Nejčastěji se jednalo o čl. 9, který zní: "Právo uzavřít manželství a založit rodinu je zaručeno v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon těchto práv." Tento článek by mohl být interpretován odlišně než článek 18 Ústavy Polské republiky z 1997 roku,

který zní: "Manželství je svazek muže a ženy, rodina, mateřství a rodičovství jsou chráněny státem."

Výhrady Poláků byly rovněž k článku 21 Listiny: "Zakazuje se jakákoli diskriminace založená zejména na pohlaví, rase, barvě pleti, etnickém nebo sociálním původu, genetických rysech, jazyku, náboženském vyznání nebo přesvědčení, politických názorech či jakýchkoli jiných názorech, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, narození, zdravotním postižení, věku nebo sexuální orientaci." Tento článek zakazující jakoukoli diskriminaci na základě pohlaví by mohl být, dle některých odborníků, základem pro požadování sociálních či daňových výsad (např. společného zdanění) osob stejného pohlaví žijících v partnerském svazku.

Diskuse může vzbuzovat rovněž neurčení věku osob, které uzavírají manželství. To by mohlo vést k uzavírání manželství nezletilých osob nebo k uzavírání manželství, která jsou charakteristická pro východní kultury, tzn. mezi zletilým mužem a nezletilou ženou.

V Polské republice registrované partnerství osob stejného pohlaví není samozřejmě dovoleno. Největším odpůrcem těchto svazků je již zmiňovaná římskokatolická církev, která uznává pouze manželství jako svazek mezi mužem a ženou. Římskokatolická církev hovoří o registrovaném partnerství osob stejného pohlaví jako o "legalizaci zla". Církev hlásí, že registrovaná partnerství osob stejného pohlaví jsou útokem na rodinu a její tradiční rozdělení rolí. Církev očekává, že všichni katolíci budou mít na věc stejný názor.

V Polsku jsou ale rovněž příznivci těchto svazků, kteří uvádějí argumenty pro to, aby svazky osob stejného pohlaví byly registrované a obdržely stejnou nebo podobnou právní ochranu jak svazky osob opačného pohlaví. Znamená to, že osoby stejného pohlaví by měly mít stejná nebo podobná práva a povinnosti ke společnému majetku, jako mají osoby žijící v manželství. Jedná se konkrétně o společně jmění partnerů, právo na návštěvy partnera v nemocnici a rovněž udělování informací o jeho zdravotním stavu, právo na obdržení dokumentace o zdravotním stavu partnera, právo rozhodovat o další léčbě partnera v případě těžké nemoci, právo odebírat mzdu za partnera, právo na společné zdanění, alimentární povinnost, právo na důchod po smrti partnera, právo na dědění dle zákona po smrti partnera nebo právo organizovat pohřeb zemřelého partnera.

Příznivci legalizace svazků osob stejného pohlaví se snaží o schválení zákona o registrovaném partnerství. V roce 2004 senátorka Polské republiky Maria Szyszkowka předložila návrh zákona o registrovaném partnerství, ale nedošlo ani k projednání tohoto návrhu v polském Sejmu z důvodu neuvedení ho na program jednání tehdejších maršálkem Sejmu Włodzimierzem Cimoszewiczem (maršálek Sejmu v Polské republice rovná se předseda Poslanecké sněmovny v České republice). Ve stejném roce politická strana Zelení 2004 ve svém volebním programu k volbám do Evropského parlamentu představila návrh předpisů týkajících se registrace

partnerství osob stejného pohlaví. Momentálně debaty na téma registrace osob stejného pohlaví v Polské republice ustály.

Mnoho kontroverzí vzbuzuje rovněž článek 7 Listiny, který zní: "Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a komunikace." Tento článek, dle polských právníků, by mohl být interpretován jako právo rozhodovat nejenom o vlastním životě, ale rovněž by mohl znamenat právo umělé přerušit těhotenství. Dle této interpretace plod není uznán jako subjekt, který má právo na život a lidskou důstojnost.

V Polské republice dle článku 4a odst. 1 zákona o plánování rodiny, ochraně plodu a podmínkách, za kterých je dovoleno umělé přerušení těhotenství ze dne 7. ledna 1993 roku ("ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży z 7 stycznia 1993 roku"), přerušení těhotenství může být vykonáno pouze lékařem, a to v těchto případech:

1. těhotenství ohrožuje život nebo zdraví těhotné ženy
2. prenatalní prohlídka ukazuje s velkou pravděpodobností na těžké a nenávratné poškození plodu nebo na nevyléčitelnou nemoc, která ohrožuje život plodu
3. existuje odůvodněné podezření, že těhotenství je výsledkem trestného činu

Do 1997 roku existovala ještě jedna možnost umělého přerušení těhotenství a to v případech, kdy se těhotná žena nacházela v těžkých životních podmínkách nebo v komplikované životní situaci.

Pro interrupci je nutný souhlas těhotné ženy. V případech nezletilé nebo nesvéprávné těhotné ženy je nutný písemný souhlas zákonného zástupce této ženy. Pokud se jedná o těhotnou dívku starší 13 let, je nutný rovněž souhlas této dívky. Potvrzení okolností z bodů 1. a 2. zjišťuje jiný lékař než ten, který provádí interrupci. Okolnost, která je obsažena v bodě 3. zjišťuje státní zástupce. Dle článku 152 trestního zákona ze dne 6. června 1997 ("Kodeks karny z 6 czerwca 1997"): ten, kdo se souhlasem těhotné ženy přeruší její těhotenství, může být odsouzen k odnětí svobody až na 3 roky. Stejný trest hrozí osobě, která pomáhá těhotné ženě v přerušení těhotenství. Dle článku 153 trestního zákona ten, kdo se dopouští násilí na těhotné ženě a bez jejího souhlasu uskutečňuje přerušení těhotenství, může být odsouzen k odnětí svobody od 6 měsíců do 8 let.

Lékař může uplatnit klauzuli svědomí a odmítnout provést interrupci v případě, že odklad nezpůsobí:

1. nebezpečí ztráty života těhotné ženy
2. těžké poškození lidského těla

3. těžké poškození zdraví těhotné ženy

Lékař, který uplatní klauzuli svědomí a odmítne provést interrupci, musí dle zákona:

- a. označit jiného lékaře nebo jiné zdravotnické zařízení, kde existuje reálná možnost provést tento zákrok
- b. odůvodnit odmítnutí
- c. poznamenat tuto skutečnost v lékařské dokumentaci

Z těchto důvodů v Polské republice existuje "interrupční podzemí", kde se provádí nelegální interrupce, jak rovněž existuje tzv. "interrupční turistika", tj. výjezdy do zahraničí, jež mají za cíl provádět interrupce, které nejsou legální v Polsku. Polský trestní zákon nemůže trestat osoby, které provedly interrupci na území státu, kde je interrupce legální.

Z výše zmíněných důvodů si Polská republika vyjednala výjimku z aplikace Listiny základních práv EU, tzv. britským protokolem neboli Protokolem 30. Stejnou výjimku má, jak jsem se zmiňovala již na začátku mého článku, rovněž Spojené království Velké Británie a Severního Irska, v říjnu 2009 si stejnou výjimku vyjednala také Česká republika a to z důvodů obav prezidenta České republiky z prolomení Benešových dekretů a případných majetkových nároků odsunutých Němců.

Literatura:

- Sciskalová, M. Základy práva. Distanční studijní opora, Karviná: OPF SU, 2006, 243 stran, ISBN 80-7248-250-5
- Listina základních práv EU
- Ústava Polské republiky z 2. dubna 1997 r. (Dz.U.Nr 78, poz. 483) (Konstytucja Rzeczypospolitej Polski z 2 kwietnia 1997) (Dz.U.Nr 78, poz. 483)
- Zákon o plánování rodiny, ochraně plodu a podmínkách, za kterých je připuštěno umělé přerušování těhotenství ze dne 7. ledna 1993 r. "Ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży z 7 stycznia 1993" (Dz.U. Nr 17, poz. 78; z 1995 r., Nr 66, poz. 334, z 1996 r., Nr 139, poz. 646, z 1997 r. Nr 141, poz. 943, Nr 157, poz. 1040 i z 1999 r. Nr 5, poz. 32)
- Trestní zákon ze dne 6. června 1997 (Kodeks karny z 6 czerwca 1997) (Dz. U. 2.08.1997, Nr 88, poz. 553)

- Zákon o povolání lékaře ze dne 5. prosince 1996 r. (Dz.U. z 1997 Nr 28, poz. 152) ve znění pozdějších předpisů (Ustawa z 5 grudnia 1996 roku o zawodzie lekarza) (Dz.U. z 1997 Nr 28, poz. 152) uwzględniając ustawę zmieniającą z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz. U. Nr 88, poz. 554)
- http://www.rp.pl/arttykul/9133,76001_Opinie_Karta_praw_podstawowych_pelna_niejasnosc.html, citováno dne 20. listopadu 2009
- <http://www.Prawaczlowieka.edu.pl/index.php?dok=5d23e965603269f7674c2fc33318f5d5af406f6f-d3>, citováno dne 20. listopadu 2009

Contact – email

kochova@opf.slu.cz